

Series I

Vol. VII, No. 3

September 1981

ՀԱՅ

ԴՐԱՄԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՀԱՆԴԷՍ

ARMENIAN

NUMISMATIC

JOURNAL

ՀԱՅ ԴՐԱՄԱԳԻՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ARMENIAN NUMISMATIC SOCIETY

8511 BEVERLY PARK PL., PICO RIVERA, CALIF. 90660, USA

ARMENIAN NUMISMATIC JOURNAL Ser. I, Vol. VII, No. 3 Sept. 1981

EDITORIAL

During the past several months many of the members and the readers have expressed their desire, by letters or telephone, to see the regular quarterly issues of the Armenian Numismatic Journal typeset and printed in an attractive format.

The editor, in 1975, talked to all of the Armenian printers in the Metropolitan Los Angeles area and received price estimates to print the journal. At that time the conclusion was that the annual income of the Society was one-tenth of the estimated expenditure. It is true that since then the membership has tripled and that one-third has not renewed its membership, yielding a final total of twice what it was in 1975. However, since then the printing costs also have escalated drastically. According to the treasurer, the annual income of the Armenian Numismatic Society is \$250-300. A very recent survey of estimates from the four different printers (12 pages + cover for 500 copies, four issues) are as follows: \$1564, 2000, 3800, 4040. The figures eloquently indicate that it is far beyond the financial capability of the Society, with the present level of membership dues (\$6.00 per year) and modest income, to print an attractive journal. Even if the membership dues were raised to \$10.00 per member or subscriber, for sixty members this would bring annually very close to one-third to one-fourth of the estimated expenditure (typesetting, printing, and postage). Therefore, the solution to the problem must come from other sources, such as donations, grants, subsidies, purchasing a typesetting computer (which would eliminate the typesetting cost), etc.

The executive board of the Armenian Numismatic Society unanimously decided to offer a ballot to the membership so that they may have a chance to present their opinion before a final decision is made. The result will be printed in the December issue of The Armenian Numismatic Journal. Please check the appropriate box and mail it to the above address as soon as possible.

Y. T. Nercessian

ARMENIAN NUMISMATIC JOURNAL is the quarterly publication of Armenian Numismatic Society, an educational, non profit organization. Editor, Y. T. Nercessian, 8511 Beverly Park Place, Pico Rivera, Calif. 90660, U.S.A. Associate Editor, W. Gewenian. Non-member subscription \$6.00 per year. Single copies \$2.00. Back issues available.

**ՕՏԱՐ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԴԱՄՆԵՐ ՏՊՈՒԱԾ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀՈՂԻ ՎՐԱՅ
(ՏԵՍ Տախտակ I-IV)**

Արտաշէսեան հարստութեան անկումով (Յ.Ք. թուականի սկզբնաւորութեան) վերջ գտաւ նոյնպէս գուտ հայկական դրամների թողարկումը: Հոռոմէացիները տիրելով Հայաստանին՝ պարտադրեցին իրենց դրամների գործածութիւնը: Ըստ պատմական տուեալների՝ այնքան էլ հեշտութեամբ չտիրացան Հայաստանին: Ստիպուած եղան որոշ ժամանակներում մեծածախ արշաւանքներ կազմակերպել հայոց ընդդիմադրութիւնը խորտակելու եւ իրենց յաղթանակները պանծեցնելու համար յուշադրամներ զարնեցին: Այսպիսով դրամագիտական տեսակէտից ունեցանք գեղեցիկ օրինակներ այդ շրջանից, որոնք թէեւ մեզ հայերիս համար ոչ պանծալի բայց պատմական տեսակէտից մեծ արժէք են ներկայացնում:

Հայ Արշակունի թագաւորութեան շրջանից մեզ բնաւ դրամ չէ հասած: Որովհետեւ, պատմաբանների կարծիքով, նրանք տնտեսապէս եւ քաղաքականապէս ենթակայ էին իրանի Արշակունիներին՝ ուստի իրանի Արքայից Արքան միայն իրաւունք ունէր դրամ կերտելու:

Յետագայ տարիներին, երբ Հայաստանը բաժանուեց բիւզանդացիների եւ Սասանեան պարսիկների մէջ՝ հայ Արշակունիները բոլորովին կորցրին իրենց անկախութիւնը եւ հետեւաբար երբեք չկարողացան իրենց ինքնուրոյն դրամ ունենալ:

Թէ Արտաշիսեան եւ թէ Արշակունեաց շրջանում ըստ Հայաստանում գտնուած հին դրամական գանձերի՝ Հայաստանում գործածութեան մէջ են եղել հոռոմէական, սելեւկեան, փիլնիկեան, պարթեւական, պոնտական եւ այլ երկիրների դրամներ: Արդեօք պարթեւական դրամներ տըպւած եղել են Հայաստանի հողի վրայ: Այս ուղղութեամբ նուաստս բաւական ուսումնասիրութիւններ եմ կատարած պարթեւագէտ Դաւիդ Սելվուդի հետ՝ ստուգելու համար թէ որո՞նք կարող են Հայաստանի

փողերանոցից դուրս եկած լինեն: Բոլոր չորեքդրամեանները զարնւած են Սելեւկիայում եւ գործածութեան մէջ են եղել յատկապէս յունական ազդեցութեան շրջանում, մրցակցելու աղէքսանդրեան եւ սելեւկեան դրամներին: Դրախմներ եւ պղինձ դրամներ թողարկուել են պետութեան տարբեր շրջաններում, որոնք կրում են 150-ի շուրջ զանազան նշանագրեր: Մօտ 25 հատ այս նշանագրերից կարողացել են ծագրիտ տեղը գտնել, որոնցից ոչ մէկը Հայաստանին չի պատկանում: Մնացեալ մենագրերը մինչեւ օրս բացայայտուած չեն: Գուցէ մէկ օր որեւէ մէկը լինի վերադրել Հայաստանին:

Պարթեւաստանի Վրոն թագաւորը, որ փախաւ Հայաստան եւ հայոց կողմից թագաւոր կարգուեց եւ հինգ տարի իշխեց՝ իր առանձնայատուկ դրամը չզարկեց որպէս Հայաստանի թագաւոր: Իրանում գահակալած ժամանակ զարնած էր բազմաթիւ դրամներ, տարբեր սովորական սլարթեւական դրամներից, որոնց վրայ յիշատակուած է իր տարած յաղթութիւնը Արտաքանի վրայ: Հաւանաբար հէնց այս դրամներն են շրջանառութեամբ մէջ եղել Հայաստանում:

Սասանեան շրջանում Բահրամ Գ-ից սկսած եւ յատկապէս Խոսրով Բ-ի ժամանակ՝ որոշ դրամների վրայ մակագրուած են Արմ կամ Արմն պահլաւի տառերով (𐭠𐭡𐭣) համառօտագրութիւն, որ առանց կասկածի նշանակում է Արմանէսթան եւ վստահօրէն կարող ենք դասել Հայաստանի հողին վրայ տպուած դրամների շարքում:

Սասանեանների գերիշխանութեան երկրներում, ինչպէս նաեւ Հայաստանում, դրամական հիմնական միաւորը հանդիսացել է սասանեան դրախման. պատրաստուած մաքուր արծաթից եւ չորս գրամի շուրջ քաշով: Ըստ Զրադաշտական կրօնի

ուսուցման՝ կեղծիրը մեծ մեղք էր
եւ այդ պատճառով դրամի մետաղի ո-
րակին եւ քաշին մեծ կարեւորու-
թիւն էր տրուած:

Է դարի կէսերին Հայաստանը ան-
ցաւ արաբական տիրապետութեան տակ:
Մօտ երեք դար, նոյն իսկ Բագրա-
տունեաց հարստութեան հաստատուե-
լուց յետոյ էլ, իրենց ազդեցու-
թեան տակ պահեցին, այնպէս որ
Բագրատունիք առիթ չունեցան իրենց
յատուկ դրամը զարնելու:

Խէ Սմայեան եւ թէ Աբրահան խա-
լիֆաները քազմաթիւ ոսկի, արծաթ
եւ պղինձ դրամներ տպեցին Հայաս-
տանում, որոնց վրայ գրուած է
بارميتية (Հայաստանի մէջ): Յիշուած
է նախ՝ իշխող խալիֆայի անունը,
յետոյ կուսակալի՝ որ կառավարիչ
էր նշանակուած Հայաստանի վրայ,
թուականը եւ մահմեդական հաւատքի
հանգանակը (տես տախտակ I, թիւ 1):
Քիչ դէպքերում յիշուած է դրամի
տպուած տեղի անունը: Դուինը դը-
րամների վրայ գրուած է دبل
իսկ Պարդաւը بركة: Սրանք
կուսակալանիստ քաղաքներ էին:

Խ. Ա. Սուշեղեանի տուած տեղե-
կութիւնների համաձայն Դուինում
յայտնաբերուած հին դրամները
տարբեր ժամանակների եւ երկրների,
ապացոյցում են, որ միջնադարեան
շրջանում Դուինը եղել է շատ կա-
րեւոր վաճառականական քաղաք, որ-
տեղ զանազան երկրների թողարկուած
դրամներ ապրանքափոխանակութեան
պահանջով բերուել են այնտեղ:

Է դարից սկսած Բիւզանդիան Մի-
ջին Արեւելքում դառնալով միակ
հզօր պետութիւն, իրենց դրամների
գործածութիւնը ինչպէս ամենուրեք,
նոյնպէս եւ Հայաստանում՝ դառնում
է նշանակալից:

Բիւզանդիոնի կայսերական գահի
վրայ բազմել են 25 կայսրեր հայ
ծագումով, 10 հայ գահակից կայս-
րեր ու 10 հայ կայսրուհիներ:
Խէ եւ երկար ժամանակ Հայաստանը
իրենց իշխանութեան տակ պահեցին,
բայց Հայաստանի հողի վրայ դրամ
չտպեցին, զուցէ տեխնիկական մի-
ջոցների չզոյրութեան պատճառով:
Հայաստանում առատօրէն շրջանա-
ռութեան մէջ եղած նրանց դրամներ-

ըն՝ մեծին մասամբ զարնուել են
Կոստանդնուպոլիսում եւ կամ
Անտիոքում, Կիպրոսում եւ կամ
նոյնիսկ Վրաստանում:

ԺԲ դարի վերջերից սկսած մոն-
ղոլական զանազան ցեղեր, տարբեր
անուններով, Ասիայի խորքերից զա-
լով՝ Փոքր Ասիայի կամ Իրանի մէջ
բոյն դրեցին: Հայաստանն էլ հեր-
թով ասպատակեցին եւ մի առ ժամա-
նակ իրենց իշխանութեան տակ պա-
հեցին եւ դրամներ զարնեցին:

Այս մոնղոլ ցեղերի միջից ամե-
նահետաքրքրականը մեզ համար Իրա-
նի Խլիաններն էին, որոնք զարնե-
ցին քազմաթիւ դրամներ Հայաստանի
զանազան քաղաքներում: Բացի այդ,
Խլիաններից ոմանք սկզբնական շըր-
ջաններում Քրիստոնեայ էին եւ
կամ՝ իրենց կանայք Քրիստոնեայ
էին:

Արդուն-Խանը ունի զարնած մի
շատ հետաքրքրական դրամ՝ որի
վրայ արաբերէնով արձանագրուած է
بسم الاب والابن وروح القدس اله واحد
այսինքն, Անունն Հօր եւ Որդւոյ
եւ Հոգւոյն սրբոյ, միակ Աստուած
(տես տախտակ I, թիւ 2): Խէ եւ
այս դրամի վրայ չկայ տպած տեղի
անունը, բայց կարելի է ենթադրել,
որ տպուած է կամ Հայաստանում
կամ Վրաստանում:

Ղազան Մահմուդը (1294-1304)
ունի նոյնպէս Քրիստոնէութեան
նշանախօսով զարնուած դրամներ:
Ինչպէս կը հետեւի, իր գահակա-
լութեան սկիզբները նա եւս Քրիս-
տոնեայ էր, յետոյ մահմեդականու-
թիւն ընդունեց իր ամբողջ ցեղով:
Նա դրամներ տպած է Հայաստանի
հետեւեալ քաղաքներում. Եւդոկիա,
Սեբաստիա, Խլաթ, Նրզնկա, Կարին,
Սարաղա, Պարտաւ, Բաքերդ, Բայլա-
զան, Կեսարիա, Մելիտինէ, Նախի-
ջեւան, Խարբերդ (տես տախտակ I,
թիւ 4) եւ Արծէշ (թիւ 5):

Աբու-Սաիդ Բահադու-Խանը (1316-
1335) ունի ամենից շատ զարնած
դրամներ Հայաստանի եւ իր սահ-
մանակից քաղաքներում: Յիշենք
միայն այն քաղաքները, որոնց նը-
կարները ներկայացրուած են: Էր-
զըրում (թիւ 6), Խլաթ (թիւ 7),
Նրզնկա (թիւ 8), Աբարան

(Աղուանք) (թիւ 9), Նախիջեւան (թիւ 10-11), Մարաղա (12), Բաբերդ (թիւ 13), Աւնիք? (թիւ 14), Պարդաւ (թիւ 15), Սիվաս (թիւ 16), Բերկրի? (թիւ 17):

Իլխանները դրամ են զարնած նաեւ Գանձակի, Երեւանի, Անիի, Վանի, Արծնի, Վաղարշապետի, Ուրմիոյ, Սալմասի, Խոյի, Բալախոռի, Փայտակարանի (Բայլագան), Դերջանի, Հոնի եւ Աոնի մէջ: Խերեւս ուրիշ քաղաքներ էլ կան, որ ղեռ չեն կարողացել ընդունել: Ներկայացնելու ենք միայն այն իշխանութիւնների դրամները, որոնք գտնուում են մեր անձնական հաւաքածոյի մէջ:

Ղարա Ղոյունլուները (Սեւ Խոյեր) 1380-ին անկախ իշխանութիւն էին՝ հաստատուած Փոքր Ասիայի մէջ: Հայաստանը ասպատակելով՝ Լէնկ-Խանութի կատարած վայրագութիւնների ու աւերածութիւնների կիսատ թողածը՝ լրացրին:

Ղարա Իւսօֆ դրամ զարնած է Բաղէշ եւ Մարաղա (տես տախտակ II, թիւ 22):

Էսքեանդառ որդի Ղարա Իւսօֆի դրամներ տպած է Խլաթի, Ուրմիոյ (տես թիւ 18) եւ Գառնիի (թիւ 20) մէջ:

Աղ-Ղոյունլուներ Սպիտակ Խոյեր). Այս վայրերի թուրքմէն ցեղը՝ Լիզուն-Հասանի առաջնորդութեամբ իրենց գրաւած երկրներում եւ յատկապէս Հայաստանում աւելի մեծ թափով վայրագութիւններ կատարեցին:

Դրամ զարնած են՝ Ամիդի, Երզնկայի, Խարբերդի, Բաղէշի, Մարաղայի, Ոստանի եւ Վանի մէջ (տես թիւ 19, սուլթան Խօսթամի դրամը):

Արտսենանները մոնղոլական մի փոքր իշխանութիւն էր հաստատուած Փոքր Ասիայում: Դրամ տպած են Բարբերդի, Սեբաստիայի, Եւդոկիայի, Վեսարիայի եւ Երզնկայի մէջ՝ 1335-ից մինչեւ 1395 (տես թիւ 23):

1514-ին Սաֆավեան հիմնադիր Շահ Իսմայիլ Ա յարձակուեց Հայաստանի վրայ՝ Սամանցիներից ետ գրաւելու ձեռքից տուած հողերը:

Այդ ժամանակուանից սկսաւ, երկու մրցակից պետութիւնների մէջ, ծայր տալ արիւնահեղ պատերազմների երկար մի շարք, որոնց հետեւանքով հայերը ստիպուեցին կամ սովով կոտորուեցին եւ ստրկութեան վերածուեցին:

Դրամ տպած է Ամիդի, Վանի եւ Նախիջեւանի մէջ (տես տախտակ II, թիւ 24): Նահ Աքրաս Ա (1585-1629). Յայտնի իր յանդուգն ծրարագրով՝ Արեւելեան Հայաստանի հայերին բռնի զաղթեցնել իրան՝ «Հայոց ձեռքով իր երկրի մէջ զարգացնել ձեռագործը, մարտարար-լեստը եւ վաճառականութիւնը»: Զուղայեցիք Սֆահանի մօտ հիմնեցին Նոր-Զուղան՝ որ ասպալուս դարձաւ հայ մշակոյթի կենդրոն:

Դրամներ զարնած է՝ Երեւան (տես տախտակ II, թիւ 27), Գանձակ (թիւ 29), Շամախ (թիւ 26) եւ Նախիջեւան:

Սաֆի Ա (1629-1642). Երեւան (թիւ 30), Գանձակ (թիւ 31):

Աքրաս Բ (1642-1666). Երեւան (թիւ 32, 36), Գանձակ (թիւ 33):

Սուլէյման Ա (1667-1694). Նախիջեւան (թիւ 34, 37), Երեւան (թիւ 35, 38), Գանձակ (թիւ 39):

Սուլթան Հօսէյն (1694-1722).

Սաֆավեան թագաւորներից ամենից անարժանը, բայց ունի զարնած շատ գեղեցիկ դրամներ: Սրա օրօք Աֆղանները յարձակուեցին Խսֆահանի վրայ, Նոր Զուղայի հայերն էլ մեծապէս տուժեցին: Երեւան (տես տախտակ III, թիւ 42, 43, Նոյնպէս թիւ 45, 46, 47), Նախիջեւան (թիւ 40, 44):

Թահմասը Բ (1722-1731). Երեւան (տես տախտակ III, թիւ 48, 51), Գանձակ (թիւ 49), Նախիջեւան (թիւ 50):

Աքրաս Գ (1731-1736). Մարաղա-Գանձակ, Նախիջեւան եւ Երեւան (տես տախտակ IV, թիւ 58):

Նադիր-Շահ Աֆշար 1736-ին Սուղանի դաշտի վրայ իրեն թագաւոր հռչակեց պարսից եւ հայոց մեծամեծների ներկայութեամբ: Հայոց Աքրահամ կաթողիկոսը, նրա մտերիմ բարեկամը, շահի սուրն օրհնեց եւ

իր ձեռքով կապեց նրա մէջքին: Նաղիր շահը նդաւ Իրանի վերջին նշանաւոր վեհապետը: Հայաստանի քաղաքներում դրամներ է գարնած՝ Երեւան, Նախիջեւան (տես տախտակ IV, թիւ 59), Գանձակ (թիւ 61), Խոյ եւ Մարաղա:

Քարիմ խան Զանդ (1759-1779), մի շատ սիրողաժ եւ համեստ վեհապետ, որ նոյնիսկ հրաժարուեց թագաւոր տիտղոս կրելուց: Մեծ քարենորոգող թիւններ կատարեց Իրանի համար:

Դրամներ գարնեց՝ Երեւան, Գանձակ (տես թիւ 62, 63, 66), Շա-

մախ (թիւ 64, 65), Նախիջեւան (թիւ 67) եւ Խոյ:

Ֆաթհ-Ալի-Սահ Դաջաո (1797-1834) նդաւ Իրանի վերջին թագաւորը, որ Հայաստանի վրայ իշխեց: "Ռուսական ուժին տեղի տալով, Թուրքմէն-Չայի դաշինքով (10 փետրուար 1828) ամբողջ Կովկասը, Երեւանը, Էջմիածինը եւ Նախիջեւանը մնացին յաղթական Ռուսաստանին: Այնուհետեւ այլեւս Հայաստանի հողի վրայ դրամ չգարնուեց (տես թիւ 68, 69, 70, 71):

Մեսրոպը Արքարեանց, DDS
Սան Ֆրանսիսկո

COINS OF FOREIGN NATIONS STRUCK ON ARMENIAN TERRITORY

(Summary)

The striking of Armenia coins came to an end with the downfall of the Artaxiad dynasty. When the Romans occupied Armenia, the circulation of their denarii was enforced as the local currency.

The ancient hoards discovered in Armenia include Roman, Seleucid, Phoenician, Parthian, and the coins of other countries. Research conducted on the Parthian coins by David Sellwood and myself indicate that the tetradrachms were struck in Seleucia. The drachms and copper coins were struck in the different centers which bear around 150 monograms. About 25 of these monograms have been identified, but none belongs to Armenia.

During the Sassanid period, beginning with Varhran II, the Pahlavi inscription form of Arm or Armn (𐭠𐭮𐭲) is found on certain coins. This abbreviation stands for Armanistan (Armenia).

The basic Sassanian monetary denomination was the drachm, prepared of pure silver and around four grams in weight. According to the teachings of Zoroastrianism, deceit was considered a sin. Therefore, great attention was paid to the purity of the metal and the weight of the metal.

Armenia fell under the Arab domination in the seventh century and remained so for three centuries. They kept the Armenian Bagratids under their influence. The Umayyad and Abbasid caliphates struck gold, silver, and copper coins in the mints of Armenia, which bear the Armīnīyah inscription in Arabic. The city of Dvin was inscribed Dabil and Partav was inscribed Barda'a in Arabic.

Starting in the twelfth century, numerous Mongol tribes, with different names, came from the central Asia and settled in Iran and Asia Minor. Armenia also was occupied for a period by this people, who struck coins on the territory of Armenia. The table, following this summary, presents the coins of these dynasties which are found in the author's collection.

Mesrop Abgarians, DDS
San Francisco

KEY TO THE PLATES
(Enlarged $xl\frac{1}{2}$)

Plate No.	Ruler or Iconography	Regnal Period A.H.	Mint	
			Arabic	English
Plate I				
1	Umayyad, Suleimān	96-99	ارمينيه	Armīnīyah
2	Ilkhānid, Arghun Khān	683-690	*	*
3	" " "	"	**	**
4	Ilkhānid, Ghāzān Maḥmūd	694-703	خربرت	Khartabirt
5	" " "	"	ارجيش	Arjīsh
6	" Abū Sa'īd	716-736	ارزروم	Arzarūm
7	" " "	"	خلاتا	Khilāt
8	" " "	"	ارزينجان	Arzinjān
9	" " "	"	اباران	Abārān
10	" " "	"	نخجوان	Nakhjavān
11	" " "	"	"	"
12	" " "	"	مراغه	Marāgha
13	" " "	"	بائيرت	Bāibert
14	" " "	"	اونيك	Āvnik
15	" " "	"	بردة	Barda'a
16	" " "	"	سيواس	Sīvās
17	" " "	"	بيركيري	Birkiry (Perkery?)
Plate II				
18	Qara Qoyūnlū, Iskandar	823-841	ارومي	Urūmi
19	Aq Qoyūnlū, Rustam	897-902	وان	Vān
20	Qara Qoyūnlū, Iskandar	823-841	كرني	Garni

Plate No.	Ruler or Iconography	Regnal Period A.H.	Mint	
			Arabic	English
Plate II				
21	Seljuq, Tughril	c.608-616	ارزروم	Arzarūm
22	Qara Qoyūnlū, Qara Yūsuf	809-823	مرآغة	Marāgha
23	Eretnid, Eretna	736?-753	ارزينجان	Arzinjān
24	Ṣafavids, Shāh Isma'il I	907-930	نخجوان	Nakhjavān
25	Ṣafavids, Shāh Tahmāsp I	930-984	"	"
26	" " "	"	ايروان	Eravān
27	Ṣafavids, Shāh 'Abbas I	995-1038	"	"
28	" " "	"	شماخی	Shamākhi
29	" " "	"	گنجة	Ganja
30	Ṣafavids, Shāh Ṣafī	1038-1052	ايروان	Eravān
31	" " "	"	گنجة	Ganja
32	Ṣafavids, Shāh 'Abbas II	1052-1077	ايروان	Eravān
33	" " "	"	گنجة	Ganja
34	Ṣafavids, Shāh Suleimān I	1077-1105	نخجوان	Nakhjevān
35	" " "	"	ايروان	Eravān
36	Ṣafavids, Shāh 'Abbas II	1052-1077	"	"
37	Ṣafavids, Shāh Suleimān I	1077-1105	نخجوان	Nakhjevān
Plate III				
38	" " "	"	ايروان	Eravān
39	" " "	"	گنجة	Ganja
40	Ṣafavids, Shāh Sultān Husain I	1105-1135	نخجوان	Nakhjevān
41	" " " "	"	گنجة	Ganja
42	" " " "	"	ايروان	Eravān
43	" " " "	"	"	"

Plate No.	Ruler or Iconography	Regnal Period A.H.	Mint	
			Arabic	English
Plate III				
44	Safavids, Shāh Sultān Husain I	1105-1135	نخجوان	Nakhjevān
45	" " " "	"	ایروان	Eravān
46	" " " "	"	"	"
47	" " " "	"	"	"
48	Safavids, Shāh Tahmāsp II	1135-1144	"	"
49	" " "	"	گنجه	Ganja
50	" " "	"	نخجوان	Nakhjevān
51	" " "	"	ایروان	Eravān
52	Fulūs, Dromedary to right	1133	"	"
53	Fulūs, Lion to left, sun	1106	گنجه	Ganja
54	Fulūs, Lion and cub to r.	1136	ایروان	Eravān
55	Fulūs, Elephant to left	1133	"	"
56	Fulūs, Horse to left	1132	گنجه	Ganja
57	Fulūs, Ape in tree looking back	1127	ایروان	Eravān
Plate IV				
58	Safavids, Shāh 'Abbas III	1144-1148	"	"
59	Afsharids, Nādir Shāh	1148-1160	نخجوان	Nakhjevān
60	Khāns of Ganja	1177	گنجه	Ganja
61	Afsharids, Nadir Shāh	1148-1160	نخجوان	Nakhjevān
62	Zands, Kerim Khān	1172-1193	گنجه	Ganja
63	" " "	"	"	"
64	" " "	"	شماخی	Shamākhī
65	" " "	"	"	"
66	" " "	"	گنجه	Ganja

<u>Plate</u>	<u>Ruler</u> or <u>Iconography</u>	<u>Regnal</u> <u>Period</u> A.H.	<u>Mint</u>	
No.			Arabic	English
Plate IV				
67	Zands, Kerim Khān	1172-1193	نخجوان	Nakhjevān
68	Qājārs, Fath 'Ali Shāh	1212-1250	ارومى	Urūmi
69	" " " "	"	خوى	Khui
70	" " " "	"	ايروان	Eravan
71	" " " "	"	"	"

* بِسْمِ الْاَبِ وَالْاِبْنِ وَرُوحِ الْقُدُسِ اِلَهَ وَاحِد = In the name of the Father, the Son, and the Holy Ghost, one God.

** The same distich on both sides.

BIBLIOGRAPHY SOURCES

1. Կ. Յ. Բասմաջեան. Հայկական ընդհանուր դրամագիտութիւն եւ Հայաստանի վերաբերեալ դրամներ. Վենետիկ, 1936:
2. Խ. Ա. Մուշեղյան. Դվինի դրամական շրջանառութիւնը դրամագիտական տվյալներով. Երեւան, 1962:
3. Զարեհ Պտուկեան. Հայաստանի վերաբերեալ հռոմէական դրամներ եւ մեդալիոններ. Վիեննա, 1971
4. Հ. Սահակ Տէր-Մովսէսեան. Պատմութիւն հայոց. Վենետիկ, 1922:
5. O. Codrington. A Manual of Musulman Numismatics. London, 1904.
6. Michael Mitchiner. Oriental Coins and Their Values; The World of Islam. London, 1977.
7. H. L. Rabino Borgomale. Coins, Medals, and Seals of the Shahs of Iran, 1500-1941. Herford, England, 1945.
8. W. H. Valentine. Modern Copper Coins of the Muhammadan States. London, 1911.

